

Panium — Dördünji San

Bir Bileleşik

Jeff Pippenger

2025-03-04

Paniumuň taryhynda Antiokus Magnus bilen Makedoniýaly Filipiň arasynda bir soýuz döredildi. Söweş gös-göni çaga Patyşa Ptolemeý V-e garşy Antiokus tarapyndan alnyp barylly, Filip bolsa patyşalygyny beýleki böleklerinde alyp baran uruşlary arkaly beýleki goşunlaryň müsrüli çaga patyşasynyň ýardamyna gelmeginiň önüni almagy manynda goşant goşdy. Munuň manysy, günortanyň ahyrky patyşasy bolan Putin — Müsüriň çaga patyşasy arkaly nusgalanan (bu ýerde «çaga» pygamberlik taýdan in soňky nesli aňladýar) — Paniumda Ptolemeý V-i ýeňen Antiokus Magnus arkaly we 1989-njy ýylda SSSR-i ýeňen Reýgan arkaly şekillendirilýän Tramp tarapyndan ýeňilýär.

Filip “atlary söýýän” diýmegi aňladýar, “atlar” bolsa harby hem ykdysady güýji alamatlandyrýar. Atlar söweş arabalaryny çekýär we esgerler tarapyndan münülýär, şeýle hem atlar harytlary bazara eltýär. “Atlar” “söweş arabalarynyň, gämileriň we atlylaryň” nyşany bolup, bu bolsa kyrkynjy aýatda beýan edilişi ýaly, Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň demirgazygyny patyşasy bilen bolan wekilçilikli gatnaşyklaryndaky esasy nyşandyr.

Trampyň ýarany Makedoniýaly Filipde we tetrarh Hirodes Filipde iki sany typsaly häsiýete eýedir. Munuň Hirodes Filip bolsun ýa-da Makedoniýaly Filip bolsun, nyşan özüne degişlilikde ýa Sezar, ýa-da Antiýoh tarapyndan berlen häkimiýeti söýýän birini görkezýär. Filip atlary söýýär, hem-de bir Filip Makedoniýadandy; Makedoniýa bolsa Aleksandr Beýigiň şalygynda merkezi we binýatlaýyn orun eýeleýärdi.

Bu onuň watany, kakasy Filip II-den miras alan şalygy we ägirt uly imperiýasy üçin badalga bolan ýerdi. Greslanyň demirgazyk böleginde ýerleşen Makedoniýa Aleksandryň doglan (b.e. öň 356-njy ýylda, Pellada) we terbiýelenen ýeri hökmünde syýasy hem-de harby merkez bolup, onuň basyp alyşlaryny herekete getiren ilkinji serişdeleri, adam güýjüni we guramaçylyk gurluşyny üpjün etdi. Aslynda, Makedoniýa Aleksandryň şalygynyň özeni bolupdy — onuň başlangyç nokady, harby hereketlendirijisi we imperiýasy öz serhetlerinden has uzaga giňän ýagdaýynda-da, onuň makedon patyşasy hökmündäki şahsyýetini berkiden sebitdi.

Makedoniýa Isgenderiň dört bölege bölünen patyşalygynyň demirgazyk bölegini aňladýar. Şonuň üçin bir Filip Tetrarhdyr, ýagny “dörtde bir bölek” diýmegi aňladýar, beýleki Filip bolsa Isgenderiň öňki imperiýasynyň dört şemalynyň “dörtde biri”dir.

Herod ähdi ret edýän adamy aňladýar. Heroda eltýän gan nesli bolan Esaw öz ilkinji ogullyk hukugyny ret etdi. Saýlanan ähd halkynyň taryhynyň in başynda Esaw Mesihniň tassyk etmek üçin ölen ähdini ret edýänleriň nyşanyna öwrülýär. Hudaý Öz saýlanan ähd halkyny on iki taýpa giňeltjek bolan hut şol pursadynda Esaw pitne etdi. Gadymy Ysraýylyň ahyrynda, haçda ýehudylar özüleriniň “Kaisardan başga patyşamyz ýokdugyny” yglan edenlerinde, ýehudy milleti başda Esaw

tarapyndan öňden nusgalanan zadyň ahyrdaky nyşanyňa öwrüldi. Herodyň nesil agajy Esawyň we ýehudylaryň gan neslinden düzülendir; bu gan nesli başda pitneçi bir ähd bozujy, ahyrda bolsa pitneçi bir ähd halky bilen nyşanlandyrylandyr.

Beýik Hirod Ýusup bilen Merýemi Beýtullahma getiren salgytlary girizdi, onuň üç oglundan biri, ýagny Beýik Hirodyň ogly Hirod Antipas bolsa haç döwründe höküm sürdi. Mesihň durmuşynyň dogluşyndan ölümüne çenli bolan döwri nyşanlaýyn ýagdaýda Hirodyň maşgalasy arkaly görkezilýär; şeýlelikde bu taryh saýlanan halkyň zyýarat edilen wagty hökmünde anyklanýar, emma ýehudylaryň aglabasy bu zyýaraty asla görmedi.

Beýik Hirod Isanyň dogulmagyna jogap hökmünde çagalary öldürtdi; şeýlelik bilen, Müsüriň çagalary öldürýän döwründe Musanyň dogluşynyň taryhyny gaýtalady. Ilkinji çaga gyrgynçylygy garaşylýan saýlanan zady öldürmäge synanyşykdy, iň soňky çaga gyrgynçylygy-da ýene-de garaşylýan saýlanan zady öldürmäge synanyşyk boldy. Ýüz kyrk dört mün Musa bilen Guzynyň aýdymy aýdýar, we pygamberlik manyda “aýdym” bir tejribäni aňladýar. Ýüz kyrk dört mün özünde meñzeş tejribeleri saklaýan bir döwürde ýaşaýar. Şol meñzeşlikleriň biri 1973-nji ýylyň 22-nji ýanwarynda ABŞ-da abortlara rugsat berýän Ýokary kazyýetiň karary bilen geldi. Şondan soňky kyrk dokuz ýylyň dowamynda takmynan 66 million, ýüz kyrk dört münüň arasynda bolmaga mümkin dalaşgär, federal taýdan kanunlaşdyrylan abort arkaly gyrlyp ýok edildi.

Güýç harby kuwwaty alamatlandyrýar:

Meniň gören wagşy haýwanym gaplaňa meñzeýärdi, onuň aýaklary aýynyň aýaklary ýalydy, agzy bolsa ýolbarsyň agzy ýalydy; aždaha oňa öz güýjüni, tagtyny we beýik häkimiýetini berdi. Ylham 13:2.

Aždaha, ýagny butparaz Rim, papalyga üç zady berdi, ýagny “öz güýjüni, we öz tagtyny, we uly ygtyýarlygyny.” On ikinji aýatda ABŞ, ýerden çykan haýwan, onuň öňündäki haýwanyň ähli “güýjüni” ulanýan hökmünde görkezilýär. Şeýle-de bolsa, ikinji aýatdaky “güýç” sözi bilen on ikinji aýatda “güýç” diýip terjime edilen söz birmeñzeş grek sözi däldir. Ikinji aýatda “güýç” G1722-dir; onuň manysy: öňünde (göni ýa-da göçme manyda), ýagny huzurynda (nazar astynda).

On ikinji aýatdaky “power” sözi başga bir grek sözidir.

Ol onuň öňünde birinji haýwanyň ähli häkimiýetini amala aşyrýar we ýeri hem-de onda ýaşaýanlary ölümli ýarasy sagalan birinji haýwana sežde etmäge mejbur edýär. Ylham 13:12.

Bu ýerde “power” G1832 sözi (ukyp manysynda) artykmaçlyk, ýagny ygtyýarly edilen täsir diýmekdir: ygtyýar, kazyýet ygtyýarlylygy, erkinlik, güýç, hukuk, kuwwat. On ikinji aýatdaky “power” sözi ýer haýwanynyň deňiz haýwanynyň ygtyýarly edilen häkimiýetidigini görkezýär — ABŞ deňiz haýwanynyň ynançly wekili bolup durýar. ABŞ birinji haýwanyň ähli ygtyýarly edilen häkimiýetini amala aşyrýar. Ikinji aýatda butparaz Rim papalyga üç zady berdi. Klowis miladynyň 496-njy ýylynda Tolbiak söweşinde papalyga öz harby we ykdysady kuwwatyny berdi. Konstantin imperiýanyň “oturgyjyny” miladynyň 330-njy ýylynda berdi, we Ýustinian 533-nji ýylda çykardan permany bilen papany bidgatçylary düzediji hem-de ybadathanalaryň başlygy hökmünde ykrar etdi. Klowis 496-njy ýylda Reýganyň 1989-njy ýyldaky keşbini öňden görkezýär. Reýgan

Trampyň keşbini öňden görkezýär.

Gregoriý Turskiniň (takmynan bir asyr soň ýazan) aýtmagyna görä, Hlodwig söweşde ýeňlip baryardy we umytsyz ýagdaýda kömek üçin Katolik Hudaýyna ýüz tutdy. Onuň aýaly, Klotilda, ony butparazlykdan döňüp imana gelmäge ündeýän katolik burgund şazada gyzydy. Hlodwig, eger ýeňiş gazansa, Katoliklik kabul etjekdigine ant içdi. Soň ýagdaý tersine öwrüldi — munuň sebäbi ylahy gatyşykmy ýa-da harby strategiýamy bolandygyna garamazdan — we Hlodwig alemannlary ýeňip, olaryň patyşasyny öldürdi hem-de goşunlaryny dargatdy. Antyna wepaly bolup, ol Katoliklik kabul etdi we adatça miladynyň 496-njy ýylynyň Roždestwo gününde Reýmsde episkop Remigiý (Mukaddes Remi) tarapyndan çokundyrylandygy kabul edilýär.

Onuň iman getirmegi öwrülişik pursatyny alamatlandyrdy we Klowisi german hökümdarlarynyň arasynda ilkinji katolik patyşasy etdi (Ariýan hristian westgotlardan ýa-da ostgotlardan tapawutlylykda). Bu franklary Rim ybadathanasy bilen sazlaşdyrdy hem-de oňa gallo-rim ilatynyň we papalygyň goldawyny gazandyrdy. Klowisiň çokundyrylmagy köplenç Fransiýanyň katolik millet hökmünde simwolik “dogluşy” hökmünde görülýär; bu bolsa ony ariýanlyga ýa-da butparazlyga eýeren beýleki wagşy patyşalyklardan tapawutlandyrdy. Şonuň üçin katoliklik Fransiýa “Katolik ybadathanasynyň ilkinji doglan perzendi”, şeýle hem “Katolik ybadathanasynyň iň uly gyzy” diýip ýüzlenýär.

Klowis 496-njy ýylda papalygyň ilkinji wekilleýin güýjüne öwrülende, ol 1989-njy ýylda wekilleýin güýje öwrülen Reýgany nyşanlady. Reýgan bilen papa Ýohannes Pawlus II-niň taryhynda günortanyň patyşasyny ýykmaq maksady bilen gizlin bir bileleşik döredildi. 1798-nji ýyldan Ýekşenbe kanunyna çenli Tiriň jelep aýaly gizlenendir, we ol köklerini iň demirgazyk patyşalyk bolan Makedoniýa çenli alyp barýan şol bir jelep aýaldyr. Ol demirgazygyň patyşasydyr, pygamberlik taýdan gizlenen, emma henizem özüni ýalňyşmaz diýip ykrar edýär.

Papa hem “ähdi bozanlary” aňladýar; olar üç sany proksi urşuň dowamynda pygamberlik taýdan gizlenen bolsalar-da, ahyrsoňy Paniý söweşiniň taryhynda ýüze çykarlar. Imperiýa Romasynyň papalyk Romasyna geçiş döwründe Daniýel mukaddes Kitabyň pygamberligindäki dördünji patyşalyk hökmünde butparaz Romasynyň öz döwrüniň ahyryna ýetip barýan wagtyny kesgitleýär.

Çünki Kittim gämileri onuň garşysyna geler; şonuň üçin ol gam-gussa çeker, yza döner we mukaddes ähde garşy gazaplanar; ol şeýle eder; hatda ýene-de dolanyp gelip, mukaddes ähdi terk edýänler bilen düşünişer. Daniýel 11:30.

“Akyly ähtini terk edýänler” diýlen aýatda Katolik ybadathanasy göz önünde tutulýar. Mukaddes ähti terk edýänler, Pawlusyň sözüne görä günä adamy aýan edilmezinden ozal imandan dänjek bolan, Ýahýa Wahyýçynyň ylalaşyga gidýän Pergamos ybadathanasydyr. Katoliklik, Hudaýyň Sözüne garşy edilen hüjümde, şeýle hem Konstantiniň döwründen başlap barha güýçlenen hüjümlere sezewar edilen Hudaýyň Sözi we ýedinji gün Şenbe günü arkaly şekillendirilişi ýaly, ähti terk edenlerdir. On birinji babyň öňki bölümlerinde hem “äht” barada agzalýar.

Bu iki patyşanyň hem ýüregi pislik etmäge meýilli bolar, olar bir saçagyň başynda ýalan sözlärler; emma bu üstünlik gazanmaz, çünki ahyrzaman heniz bellenen wagtynda bolar. Soň

ol uly baýlyklar bilen öz ýurduna dolanar; onuň ýüregi mukaddes ähtine garşy bolar; ol iş eder-de, öz ýurduna gaýdyp barar. Bellenen wagtda ol ýene dolanyp, günorta tarap geler; emma bu öňküsi ýaly-da, soňkusy ýaly-da bolmaz. Daniýel 11:27–29.

Bu áyatlarda “ol” öz ýurduna gaýdýar, soňra bolsa ýene-de öz ýurduna dolanýar. Bu iki gaýdyp gelmek soňra Rim şäherine ýeňişli “gaýdyp gelmek” bilen dowam eden iki ýeňşi aňladýar. Birinjisi biziň eramyzdan öň 31-nji ýylda Antoniý we Kleopatra garşy Aktiý söweşi, ikinjisi bolsa biziň eramyzdan soň 70-nji ýylda Iýerusalimiň weýran edilmeginden soň boldy. Áýatlarda agzalýan “bellenen wag” 330-njy ýyldyr; bu bolsa ýigrimi dördünji aýatyň pygamberlik “wagtynyň” tamamlanandygyny görkezýär, ol üç ýüz altmyş ýyla deňdir.

Bir stoluň başynda ýalan sözleýän iki patyşa muny “bellenen wagtdan” öň edýärler, çünki “ahyry heniz bellenen wagtda bolar.” Sredilmeli bir sowal şudur: aýat “Soňra ol uly baýlyklar bilen öz ýurduna gaýdar” diýende näme many berýär? Munuň manysy bellenen wagtda, şondan soň ol gaýdarmy? Ýa-da manysy, iki kişi stoluň başynda ýalan sözleşenden soň ol gaýdarmy, we şonuň üçin hem bu gaýdyş bellenen wagtdan öňmi?

Uriah Smith iki dolanyşygy miladydan öňki 31-nji ýyl we miladydan soňky 70-nji ýyl diýip kesgitleýär; bu bolsa bellenen wagtda bolan 330-njy ýyldan öňki taryhy aňladýar. Smith şeýle hem ýigrimi dokuzynjy aýatyň “dolanyşygynyň” 330-njy ýyldan soňkudygyny we onuň Aktium we Iýerusalim söweşlerinden soňky dolanyşyklar ýaly üstünlikli bolmandygyny görkezýär. Munuň manysy şudur: bellenen wagtdan öň ýalanlaryň aýdylýan bir duşuşygy bolýar; şondan soň ýalan aýdýan iki patyşanyň biriniň uly baýlyklar bilen dolanyp gelmegi bolýar, ol bolsa mukaddes ähtnama garşy çykýar, işleri amala aşyrýar we bellenen wagtda bolan 330-njy ýylda dolanýar.

Soňra ol günorta garşy hüjüm edýär, ýöne bu Aktium söweşine ýa-da Iýerusalimiň weýran edilmegine meňzemez. Áýatlardaky biziň eýýamymyzyň 70-nji ýylynyň taryhy, parçadaky “mukaddes äht” arkaly görkezilişi ýaly, Hudaýyň saýlanan äht halkynyň soňuny beýan edýär. Otuzynjy aýatda butparaz Rim mukaddes ähti terk edýänler bilen düşünişýär. Biziň eýýamymyzyň 70-nji ýyly Hudaýyň äht halky hökmünde gadymy gönümel Ysraýylyň in soňky soňy boldy, we otuzynjy aýat biziň eýýamymyzyň 70-nji ýylyndan dört asyr soňky taryhy görkezýär. Otuzynjy aýatda görkezilen taryhdaky ähti terk edýänler, Hudaý bilen Onuň mesihi halkynyň baglaşan ähtini terk edenlerdir. Papalyk Rim, otuzynjy aýatda mukaddes ähti terk edenler hökmünde görkezilen ýygnaýdyr.

Çünki Kittim gemileri onun üzerine gelecektir; bu sebeple kederlenecek, geri dönecek ve kutsal antlaşmaya karşı öfke duyacaktır; böyle yapacaktır; hatta geri dönüp kutsal antlaşmayı terk edenlerle anlaşacaktır. Daniel 11:30.

Ýigrimi dokuzynjy aýat bizi 330-njy ýyla getirýär; bu wagtda Konstantiniň paýtagt şäherini Konstantinopola göçürmegi bilen ýerine ýetirilen bellenen wagtda boldy. Şol ýol görkezijisinde butparaz Rim günortadaky söweşe çekilerdi, emma bu söweş Aktiumda we Iýerusalimde bolşy ýaly üstünlikli bolmazdy. Soňra, otuzynjy aýatda, butparaz Rim Çittimden deňiz söweşini başlan Genzarik tarapyndan hüjüme sezewar bolýar; Çittim häzirki wagtda Karfagen diýlip tanalýar. Butparaz Rime garşy alnyp barlan bu söweş, şeýle hem, Ylham kitabyndaky ýedi surnayyň ikinji

surnaýy hökmünde şekillendirilipdi. Şol surnaý güýjüniň ilkinji dördüsi Günbatar Rimi 476-njy ýyla çenli öz soňuna ýetirdi. Şol ilkinji dört surnaýyň arasynda ikinji surnaý, ýagny Çittimiň gämileri iň agyrsy boldy, çünki Genzarik deňizlere gözegçiligi ele aldy we imperiýanyň baýlygy gurap gitdi.

Kittim gämileri tarapyndan garşy alnyp, gynanyp, ol yza dolanýar we mukaddes ähtnamanyň garşysyna gaharlanýar. Bu, 538-nji ýylda papalygyň ygtyýarlandyrylmagyna çenli bolan taryhda, Hudaýyň Sözüne garşy alnyp barlan söweş arkaly ýerine ýetdi. Ondan soň ol ýene dolanýar we “mukaddes ähtnamany terk edýänler bilen düşünişýär.” Butparaz Rim bilen papalyk Rimiň arasyndaky şol özara gatnaşyk 533-nji ýylda Ýustinianyň permany bilen ýerine ýetdi. Ondan soňky aýat, ýagny otuz birinji aýat, butparaz Rimiň nähili “gynanandygyny” dowam etdirýär. 2 Selaniklilerde Pawlus butparaz Rimiň 538-nji ýylda papalygyň dolandyryşy ele almagyny “saklandygyny” öwredýär. Deňizlerden gelen, patyşalygyň ykdysadyýetini weýran edýän hüjüm sebäpli gynanandan soň, ol mukaddes ähtnamanyň garşysyna gaharlanýar, soňra bolsa ähtnamany terk edýänler bilen düşünişýär. Ondan soňky aýatlarda, Klowis tarapyndan 496-njy ýylda papalyga berlen güýji aňladýan “goşunlar” turup, güýç mukaddes ýerini haramlaýarlar; bu bolsa taryhda Rim şäherini aňladýardy; soňra butparaz Rim butparazlyk dinini (gündelik hyzmaty) şol döwlet çäginde aýyrar we onuň ýerine katolisizmi ornaşdyrar, soň bolsa 538-nji ýylda papalygy tagta çykarar.

Papalyk 538-nji ýylda häkimiýetlendirilen wagtynda, ol biziň seredýän aýatlarymyzda şekillendirilen hem pygamberlik şaýatlygyny, hem-de taryhy şaýatlygy berdi. 538-nji ýyl b.e.ö. 31-nji ýyl we Aktiý söweşi arkaly nusgalanýar. Daniýel kitabynyň sekizinji baby, dokuzynjy aýatynda butparaz Rim ýeriň tagtyny eýelemek üçin üç geografik päsgelçiligi ýeňip geçerdi. Birinjisi gündogardaky Siriýa boldy, soňra Ýehuda we Iýerusalim, onuň yzysüre bolsa Aktiý söweşinde Müsür. Papalyk Rim hem üç şahyň aýrylmagyna sebäp boldy; olaryň üçünjisi 538-nji ýylda Rim şäherinden kowlan gotlardy. Butparaz Rim bilen papalyk Rim Aktiý söweşiniň 538-nji ýyla laýyk gelyändigini kesgitleýän iki şaýatlygy berýär, we 538-nji ýyl häzirki zaman Rimiň synag möhleti tamamlanýança iň yokary häkimiýet bilen höküm sürýän ABŞ-daky ýekşenbe kanunyny görkezýär.

Biz ýigrimi ýedinjiden otuz birinji aýatlara çenli umumy syny jemledik.

Indiki makalada biz şu aýatlara ünsi jemläp, parçany on birinji aýatdan on başınjy aýada çenli bolan taryh bilen gabat getirmek işine başlarsy.